

**БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:**

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/>.
2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 41 «Сільське господарство» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/article/main?art\\_id=92410&cat\\_id=92408](http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/article/main?art_id=92410&cat_id=92408).
3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів: затв. наказом Міністерства фінансів України від 29 грудня 2006 р. № 1315 // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2007. – № 4. – С. 17-32.

УДК 336.27

**Хмелевський С.М.***кандидат економічних наук,  
доцент кафедри управління персоналом та економіки праці  
Чернігівського національного технологічного університету***ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ**

Виявлена потреба в аналізі зовнішнього боргу країни за ключовими показниками. Порівняно показники, що характеризують борг нашої країни, з аналогічними показниками провідних країн світу та країн – найближчих сусідок. Проаналізовано зміни розміру державного боргу України впродовж останніх 12 років. Запропоновано шляхи розв'язання (пом'якшення) проблеми зовнішньої заборгованості.

**Ключові слова:** зовнішній державний борг, прямий борг, гарантований борг, динаміка боргу, боргове навантаження, структура боргу, управління боргом.

**Хмелевский С.Н. СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ВНЕШНЕГО ДОЛГА УКРАИНЫ**

Виявлена потребность в анализе внешнего долга страны по ключевым показателям. Сравнены показатели, характеризующие долг нашей страны, с аналогичными показателями ведущих стран мира и стран – ближайших соседей. Проанализированы изменения размера и структуры государственного долга Украины в течение последних 12 лет. Предложены пути решения (смягчения) проблемы внешней задолженности.

**Ключевые слова:** внешний государственный долг, прямой долг, гарантированный долг, динамика долга, долговая нагрузка, структура долга, управление долгом.

**Khmelevsky S.M. A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE EXTERNAL DEBT'S INDICATORS OF UKRAINE**

The need for analysis of the external debt of the country based on key indicators has been identified. The indicators which characterizing the debt of our country with those of the leading countries of the world and countries – the nearest neighbors were compared. The changes in the size and structure of government debt over the past 12 years were analyzed. The solutions to the problem of external debt were proposed.

**Keywords:** external government debt, straight debt, guaranteed debt, dynamics of debt, debt's burden, structure of debt, debt's management.

**Постановка проблеми.** Як не дивно б це звучало, але сьогодні наявність певного зовнішнього боргу у кожній країні – доволі звичайне явище економічного життя. У теперішній час неможливо знайти державу, яка була б спроможна обходитися без зовнішніх запозичень. І якщо раніше жили в борг в основному слаборозвинені, бідні країни, то зараз борги, й причому чималі, мають і такі далеко не бідні країни, як США, Великобританія, Німеччина, Франція, Японія та ряд інших. Тож, здається, вже можна стверджувати, що глобальна заборгованість – одна із характерних особливостей сучасних національних економік. Сучасні уряди нерідко звертаються до зовнішніх запозичень у разі нестачі фінансових ресурсів у країні, з метою покриття дефіциту державного бюджету, фінансування великомасштабних проектів, підтримки національної валюти тощо. Безумовно, при ефективному, вмілому використанні залучених за кордоном ресурсів можна досягти економічного зростання в країні. Однак є межа щодо зростання зовнішнього державного боргу. Перетнувши її, зовнішній борг країни буде виступати вже як негативний чинник економічного життя. Таке трапляється, коли суми, які доводиться витратити з бюджету країни на обслуговування зовнішнього боргу, стають занадто великими, власних джерел стає недостатньо для

продовження обслуговування боргу, а можливість рефінансування боргу на внутрішньому і зовнішньому ринках зникає. Як наслідок – національна валюта знецінюється, зарплати в країні перестають зростати або навіть скорочуються, населення втрачає роботу та швидко біднішає, а уряд стикається з однією з найгостріших і найскладніших проблем ХХІ століття – проблемою державного зовнішнього боргу. Проблема зовнішніх запозичень наразі є дуже актуальною і для України.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питання виникнення зовнішнього боргу, його природи, корисного чи шкідливого впливу на макроекономічні показники та їх пропорції, управління і обслуговування державного боргу постійно знаходяться в центрі уваги як науковців так і фахівців-практиків з різного роду урядових і державних структур. К. Дітцель [1] повністю виправдовував величезні державні борги. Вчення К. Дітцеля про доцільність і необхідність державних позик було продовжене А. Вагнером. У різні часи увагу ролі державного боргу у фінансовій системі держави приділяли у своїх роботах Р. Барро, Дж. Бьюкенен, П. Елворт, Н. Калдор, Дж. Кейнс, П. Кругман, А. Лернер, К. Маркс, Р. Масгрейв, Л. Мауер, Ф. Махлуп, Ф. Модільяні, Л. Пазинетті, Д. Рікардо, А. Сміт, Дж. Стігліц,

П. Харрод. Серед вітчизняних вчених суттєва роль у дослідженні державного боргу, в тому числі й зовнішнього, належить О.Д. Василюку, Г.Л. Вербицькій [2], М.І. Виклюку [3], Н.В. Зражевській [4], І.О. Лютому, Ю.М. Матвеевій [5], В.М. Сутормінін, В.М. Федосову, К.М. Філоненко [6]. Регулярно публікують інформацію щодо зовнішнього боргу держави Національний банк України [7], Міністерство фінансів України [8], Державна служба статистики України [9]. Навіть Центральне розвідувальне управління США (далі – ЦРУ) на своєму сайті в Інтернеті веде розділ The World Factbook, у якому присутня інформація про зовнішні борги країн [10; 11].

**Постановка завдання.** На сьогоднішній день не відчувається брак інформації про зовнішній державний борг як нашої країни, так і будь-якої іншої. Навпаки, інформації дуже багато. Однак вона не систематизована, часто плутаються ті чи інші показники та економічні категорії, цифри наводяться у непорівнюваних величинах, що ускладнює проведення порівняльного аналізу показників як між державами, так і в окремо взятій країні. Оскільки проблемність ситуації із зовнішнім державним боргом в нашій країні загострилась внаслідок політичних та суспільних подій 2014 року, виникла нагальна проблема у порівняльному аналізі показників зовнішнього боргу України. Мета даної статті – систематизувати наявну інформацію щодо зовнішнього боргу в нашій країні й порівняти ключові показники, що використовуються для його характеристики, з аналогічними показниками інших країн. Грунтуючись на результатах аналізу, сформулювати можливі шляхи вирішення чи хоча б покращення стану зовнішніх запозичень України.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Як зазначає Ю.М. Матвеева, активна політика держави на зовнішньому ринку капіталів призводить до утворення зовнішнього державного боргу [5, с. 192]. Під зовнішнім боргом слід розуміти сукупність боргових зобов'язань держави, що виникли у результаті запозичення на зовнішньому ринку. При цьому держава виконує роль позичальника або гаранта погашення кредитів іншими позичальниками [2, с. 77]. Ця обставина вимагає поділяти зовнішній борг держави на прямий і гарантований. На думку К.М. Філоненко [6, с. 34], до прямого боргу належать кредити, безпосереднім позичальником яких є держава, до гарантованого боргу – кредити, залучені іншими позичальниками під державні гарантії. Відповідальність щодо обслуговування останніх кредитів несе безпосередній позичальник, який самостійно погашає іноземні кредити за рахунок власних коштів, але у разі невиконання ним своїх боргових зобов'язань набуває чин-

ності державна гарантія щодо виконання платежів на користь іноземного кредитора.

Аналіз зовнішнього боргу нашої держави доцільно розпочати з визначення його розміру. Так, за даними Міністерства фінансів України [8] і Державної служби статистики України [9], на кінець 2013 року зовнішній (прямий і гарантований) державний борг України – 142.079 млн дол. США. Порівняємо цю цифру з показниками інших країн. За довідником ЦРУ «The World Factbook», складеним на 31 грудня 2013 року [10], перша десятка найбільших боржників виглядає так – див. таблицю 1.

Наша країна у цьому списку займає 41 місце з розміром боргу у \$138.300.000.000. При цьому наші найближчі країни-сусідки зайняли у довіднику ЦРУ такі позиції:

- Росія – 22 місце – зовнішній борг – \$714.200.000.000;
- Польща – 30 місце – зовнішній борг – \$365.200.000.000;
- Румунія – 42 місце – зовнішній борг – \$131.536.000.000;
- Білорусь – 69 місце – зовнішній борг – \$35.215.000.000.

Останнє місце довідника (204-те) належить Макао. Державний зовнішній борг цієї країни (за даними ЦРУ) – 0.

Порівняємо розмір зовнішнього боргу України з боргами кількох інших країн:

- борг США більший боргу України у 115,6 рази;
- борг Франції перевищує борг нашої країни у понад 39,1 рази;
- борг Росії більший боргу України у 5,2 рази;
- борг нашої країни перевищує борг Білорусі майже у 4 рази.

Однак розмір зовнішнього боргу країни – не єдиний показник для його характеристики, оскільки зазначені вище країни відрізняються від України і за територією, і за кількістю населення, і за рівнем валового внутрішнього продукту (далі – ВВП).

Зовнішній борг на душу жителя США складає 51.245 дол. США. На одного француза припадає 81.061 дол. зовнішнього боргу країни. Зовнішній борг на душу жителя Великобританії – 157.640 дол. США. На одного росіянина припадає 5.073 дол. зовнішнього боргу країни. Зовнішній борг на душу жителя Польщі складає 9.523 дол. США. На одного українця припадає 2.995 дол. зовнішнього боргу кра-

Таблиця 2  
Співвідношення розміру зовнішнього боргу країн з розміром їх ВВП (станом на 31.12.2013 р.)

Місце	Країна	Зовнішній борг у відсотках до ВВП
1	Японія	226,1% (64%)*
2	Зімбабве	202,4% (132%)
4	Італія	133,0% (144%)
17	Іспанія	93,7% (164%)
18	Франція	93,4% (236%)
20	Великобританія	91,1% (396%)
26	Німеччина	79,9% (159%)
36	США	71,8% (107%)
71	Польща	48,2% (71%)
88	Україна	40,6% (81%)
115	Білорусь	31,5% (18%)
133	Люксембург	22,9% (6878%)
151	Росія	7,9% (36%)

\* У дужках наведено показники з Вікіпедії

Таблиця 1  
Країни з найбільшим зовнішнім боргом (станом на кінець 2013 року)

Країна	Зовнішній борг
1. США	\$ 15.981.114.000.000
2. Європейський Союз	\$ 15.950.000.000.000
3. Великобританія	\$ 9.343.087.000.000
4. Німеччина	\$ 5.560.691.000.000
5. Франція	\$ 5.402.462.000.000
6. Люксембург	\$ 3.047.251.000.000
7. Японія	\$ 2.730.375.000.000
8. Італія	\$ 2.503.968.000.000
9. Нідерланди	\$ 2.406.699.000.000
10. Іспанія	\$ 2.240.016.000.000

їни. А зовнішній борг на душу жителя Люксембургу складає аж 5.636.946 дол. США [12].

Тож, за показником зовнішнього боргу на душу населення на перше місце виходить Люксембург, який за цим показником випередив Україну аж у понад 1.882 рази. У США (лідера за розміром зовнішнього боргу) показник зовнішнього боргу на душу населення випереджає вітчизняний аналогічний показник лише у трохи більше ніж 17 разів. Росія за цим показником попереду України лише у 1,7 рази.

Для завершення повноти картини місця України серед інших країн стосовно зовнішнього боргу проаналізуємо співвідношення розміру зовнішнього боргу країни з розміром її ВВП. За довідковими даними ЦРУ [11] та матеріалами Вікіпедії [12] можна скласти такий перелік – див. табл. 2.

За американськими даними таблиці 2, США обійшли нашу країну у 1,8 рази. А от Японія за співвідношення розміру зовнішнього боргу країни з розміром її ВВП – явний лідер. Наша ж країна, що має зовнішній борг у 5,2 рази менший ніж Росія, випередила останню за співвідношення розміру зовнішнього боргу країни з розміром її ВВП. Однак стосовно цієї інформації з довідників ЦРУ є певні сумніви, оскільки, за даними Вікіпедії [12] та інших європейських джерел, зовнішній борг США у відсотках до ВВП складає 107% на кінець 2013 року. А за даними Міністерства фінансів України [8] зовнішній борг нашої країни на ту ж саму дату у відсотках до її ВВП становить понад 80%. Та і лідером за показником співвідношення розміру зовнішнього боргу країн з розміром ВВП європейці вважають не Японію, а знову ж таки Люксембург, який випередив нашу країну у майже 85 разів.

Підбиваючи проміжний підсумок за трьома значеними показниками, що характеризують стан зовнішнього державного боргу України, можна сказати, що наша країна не такий вже й злісний боржник, хоча стосовно показника співвідношення розміру зовнішнього боргу країни з розміром її ВВП ми, на жаль, вже досягли критичної межі, яка, як зазначають С.М. Фролов та І.М. Кобушко [13, с. 101], становить 80-100%.

Крім розміру зовнішнього державного боргу України необхідно також проаналізувати його динаміку,

щоб зрозуміти, як швидко накопичився борг і які можливі тенденції на майбутнє. Проаналізуємо динаміку зовнішнього боргу України за 2002–2013 роки. Цифровий матеріал зведемо у таблицю 3.

Зовнішній борг нашої країни почав накопичуватися з набуттям Україною незалежності, і вже до першої половини 1994 року його сума досягла приблизно 3,6 млрд дол. США [4]. Як відмічають вчені [3; 5; 6; 13], борг утворився і нагромаджувався безсистемно. З другої половини 1994 до першої половини 1997 року поряд з продовженням боргової політики попередніх років активізувалися зв'язки з міжнародними фінансовими організаціями. За цей період зовнішній борг зріс на 56%. Період до 2000 року характеризувався стійким зростанням зовнішньої заборгованості України. На 1 січня 2000 року сума зовнішнього боргу України сягнула 12,4 млрд дол. США [6, с. 34].

Значні прирости боргу було зафіксовано у період 2004–2008 рр. – сукупно борг зріс у 4,3 рази, або на 77.848 млн дол. США.

У наступні кілька років, як стверджує Н.В. Зражевська [4, с. 48], вдалося покращити боргову ситуацію в країні, стабілізувати темпи зростання зовнішнього державного боргу та поліпшити рівень всіх боргових показників порівняно з попереднім періодом. Хоча відновилося співробітництво з Міжнародним валютним фондом (далі – МВФ), у 2008 році основною причиною зростання боргу став перший транш кредиту МВФ розміром 4,5 млрд дол. США, у 2009 році зовнішній державний борг України збільшився переважно за рахунок другого (2,8 млрд дол. США) та третього (3,3 млрд дол. США) траншів кредиту Міжнародного валютного фонду.

У 2011 та 2012 роках спостерігався незначний, що мав схильність до скорочення, приріст зовнішньої заборгованості нашої країни. Пояснюється це тим, що тодішній вітчизняний уряд неодноразово наголошував: «Міністерство фінансів України проводить зважену політику управління державним боргом відповідно до середньострокової стратегії, що визначена постановою Кабінету міністрів України від 29.04.2013 р. № 320, своєчасно та в повному обсязі здійснює виконання зобов'язань за державним боргом».

За 6 місяців 2013 року зовнішній борг нашої держави навіть скоротився до 133.929 млн дол. США, тобто майже на 1% порівняно з показником на початок року. Однак внаслідок нестабільності у політичній і соціальній сфер держави на кінець 2013 року, яка згодом вилилася і в економічні проблеми, зовнішній борг держави зріс на 8.150 млн дол. США. За даними Національного банку України [7] станом на 01.07.2014 р., валовий зовнішній борг – 136.790 млн дол. США. Основними чинниками скорочення обсягів зовнішніх зобов'язань у I половині 2014 року стали планове погашення кредитів МВФ та зменшення обсягів накопиченої кредиторської заборгованості реального сектора. Однак, за прогнозами ключового кредитора України – МВФ, нашої країні для стабілізації економіки потрібне додаткове фінансування у розмірі 19 млрд дол. США. За таких умов зовнішня заборгованість України сягне 102,2% ВВП. Оскільки часто наголос робиться особливо на цьому показникові як важливій характеристиці боргового навантаження і платоспроможності країни, розрахуємо величину цього показника в динаміці за 2002–2013 роки. Результати розрахунку (і напрямки руху показника у вигляді позначень «↓», «↑» та «-») представимо у таблиці 4.

Таблиця 3  
Динаміка зовнішнього боргу України  
за 2002–2013 роки

Дата вимірювання	Сума боргу, млн дол. США (за методологією МВФ, КПБ 5)	Приріст боргу (ланцюговий) до попереднього року
31.12.2002 р.	21.645	- *
31.12.2003 р.	23.811	приріст на 10,0%
31.12.2004 р.	30.647	приріст на 28,7%
31.12.2005 р.	39.619	приріст на 29,3%
31.12.2006 р.	54.512	приріст на 37,6%
31.12.2007 р.	79.955	приріст на 46,7%
31.12.2008 р.	101.659	приріст на 27,1%
31.12.2009 р.	103.396	приріст на 1,7%
31.12.2010 р.	117.346	приріст на 13,5%
31.12.2011 р.	126.236	приріст на 7,6%
31.12.2012 р.	134.625	приріст на 6,6%
31.12.2013 р.	142.079	приріст на 5,5%

Джерело: складено автором за даними [7; 8; 9]

\*Не розраховано, оскільки 2002 рік взятий за базовий для розрахунків

Таблиця 4  
Відношення зовнішнього боргу  
до валового внутрішнього продукту України

Рік	Зовнішній борг до ВВП, %	Рік	Зовнішній борг до ВВП, %
2002	50,3 (–)	2008	56,7 (↑)
2003	47,5 (↓)	2009	88,3 (↑)
2004	47,2 (↓)	2010	86,0 (↓)
2005	45,9 (↓)	2011	76,4 (↓)
2006	50,6 (↑)	2012	76,4 (–)
2007	56,0 (↑)	2013	78,1 (↑)

Джерело: розраховано автором за даними [7; 8; 9]

Відповідно до проведених розрахунків, показник відношення зовнішнього боргу до ВВП України протягом 2003–2005 років потроху знижувався й сягнув мінімуму у 2005 році, проте вже з 2006 року аналізований показник почав невпинно зростати досявши у 2009 році аж 88,3%. 2011 та 2012 роки дійсно відзначились стабільністю, як і запевняв нас у тому уряд. А 2014 рік приніс наближення показника зовнішньої заборгованості до відмітки 100% ВВП.

Динаміка показників зовнішнього боргу нашої країни, встановлена за результатами аналізу, проведеного вище, є, звичайно, негативною, адже спостерігається стійке зростання обсягу зовнішніх запозичень, що є дуже негативним фактором як для фінансової сфери, так і для економіки загалом. Тому потрібно здійснювати ефективну політику у сфері державного управління, зокрема вироблення стратегічних напрямів бюджетної, грошово-кредитної, валютної політики. Але для цього слід чітко розуміти, як формується сучасний зовнішній борг України. Структура боргу за секторами економіки на 01.07.2014 р. має такий вигляд:

- сектор загального державного управління – 31.548 млн дол. США, або 23,1% у складі валового зовнішнього боргу;
- органи грошово-кредитного регулювання – 2.269 млн дол. США, або 1,7% серед зовнішніх запозичень України;
- банки – 21.271 млн дол. США, або 15,6% в складі валового зовнішнього боргу;
- інші сектори – 70.373 млн дол. США, або 51,3% серед зовнішніх запозичень України;
- прямі інвестиції: між фірмовий борг – 11.329 млн дол. США, або 8,3% у складі валового зовнішнього боргу.

Що ж до валютної структури зовнішнього боргу нашої країни, то у доларах США деноміновано 77,7% валового зовнішнього боргу нашої країни, у євро – 11,2%, у спеціальних правах запозичення – 5,8%, у російських рублях – 2,4%, в українській гривні – 2,5%, в інших валютах – 0,4%. І в цьому є велика проблема. Оскільки, як було наголошено головою НБУ, зараз девальвація гривні склала 100%. Тож не дивно, що сьогодні український уряд здійснює політику відстрочення погашення платежів за кредити Міжнародного валютного фонду або здійснює їх погашення новими кредитами. Однак така політика реструктуризації боргу, перенесення строків оплати, на нашу думку, не вирішує проблем обслуговування державного боргу, а навпаки, посилює їх.

Як зазначає М.І. Виклюк [3], сучасний стан державного боргу чинить значні загрози національній економіці, що пов'язані у першу чергу із кризовими явищами економіки, постійним зростанням потреби у фінансуванні державного дефіциту, перевищенням темпів зростання державного боргу над темпами рос-

ту ВВП та високої його частки у складі ВВП, зниження курсу національної валюти відносно іноземних валют, що спричинило зростання розміру боргу в національній валюті.

Тому політика запозичень та управління боргом потребує значного вдосконалення шляхом покращення нормативно-інституційного забезпечення, розширення кола інструментів впливу тощо, оскільки у сучасних умовах існуючий рівень економічної безпеки України, з огляду на швидке зростання обсягів зовнішньої заборгованості, є досить низьким.

На нашу думку, в Україні сьогодні є два напрями розвитку боргової ситуації:

- 1) повна відмова від нових зовнішніх державних запозичень;
- 2) здійснення нових обґрунтованих зовнішніх запозичень у безпечних розмірах.

На жаль, перший напрям, на думку більшості дослідників питань зовнішньої заборгованості нашої країни, серед яких [2; 3; 4; 13], реалізувати просто неможливо. Тож доведеться перебудувати політику запозичень, щоб:

- зменшити частку заборгованості, яку необхідно погасити у короткостроковому періоді;
- встановити твердий контроль над часткою кредитів із плаваючою процентною ставкою, а також кредитів, залучених на термін до одного року.

Крім того, для України вкрай необхідною є розробка стратегії зовнішніх запозичень. Задля цього необхідне:

- визначення та законодавче закріплення напрямку боргової стратегії;
- створення окремого спеціального державного органу, який не лише управляв би державним боргом, але й ризиками боргової діяльності.

Сьогоднішня ж проста мінімізація обслуговування державного боргу лише перекладає борговий тягар на майбутні покоління.

**Висновки з проведеного дослідження.** Отже, ситуація щодо зовнішньої заборгованості України досить складна і неоднозначна. З одного боку, істотно погіршилися показники платоспроможності та боргового навантаження на економіку України у 2014 році, за міжнародними стандартами борговий тягар перетнув загрозову для економічної безпеки країни межу – 100% ВВП. Незважаючи на щорічні тимчасові зменшення рівня зовнішнього державного боргу, з кожним роком тиск на вітчизняні державні фінанси лише посилюється. З іншого ж боку, Україна перебуває у стані критичної залежності від зовнішнього фінансування, вона не спроможна покрити заборгованість валютними доходами від експорту та не має потенціалу щодо її покриття за рахунок коштів державного бюджету. Але й повністю відмовитися від зовнішнього фінансування теж немає можливості, бо внутрішні джерела фінансування практично вичерпані. Зовнішній борг країни стає проблемою для уряду. Для вирішення цієї проблеми необхідно вдосконалити організаційні засади управління зовнішнім державним боргом та відповідну законодавчо-нормативну базу, а також посилювати вимоги щодо відповідальності позичальників, які отримують кошти під державні гарантії.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Dietzel C. Das System der Staatsanleihen in Zusammenhang mit der Volkswirtschaft betrachtet. – Berlin : Heidelberg, 1855. – S. 140.
2. Вербицька Г.Л. Проблеми міжнародної заборгованості на гло-

- бальних фінансових ринках // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2008. – № 3. – С. 77-84.
3. Вихлюк М.І. Система управління державним боргом України // Ефективна економіка. – 2012. – № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1585>.
  4. Зражевська Н.В. Механізм реструктуризації зовнішнього державного боргу // Фінанси України. – 2005. – № 9. – С. 47-55.
  5. Матвеева Ю.М. Структура зовнішнього державного боргу України та особливості його обслуговування // Збірник наукових праць МННЦ ІТІС. – 2009. – Випуск 14. – С. 188-203.
  6. Філоненко К. М. Зовнішній борг України: аналіз динаміки та структури // Статистика України. – 2010. – № 2. – С. 34-38.
  7. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/>.
  8. Стан державного боргу України. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat\\_id=365898](http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=365898).
  9. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
  10. Central Intelligence Agency. The World Factbook. Country Comparison: Debt – External [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2079rank.html>.
  11. Central Intelligence Agency. The World Factbook. Country Comparison: Public Debt [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2186rank.html>.
  12. Список країн за зовнішнім боргом – Матеріал з Вікіпедії – відкритої енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://ru.wikipedia.org/wiki/Список\\_стран\\_по\\_внешнему\\_долгу](http://ru.wikipedia.org/wiki/Список_стран_по_внешнему_долгу).
  13. Фролов С.М., Кобушко І.М. Вплив зростання зовнішнього боргу на економічний та інвестиційний розвиток України // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – 2012. – № 2. – С. 98-104.

УДК 631.162: 331.2

**Шепель І.В.**  
*кандидат економічних наук,  
доцент кафедри обліку й аудиту та фінансів  
Херсонського державного аграрного університету*

## ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

У статті досліджено стан організації обліку заробітної плати на сільськогосподарському підприємстві. Наведені діючі синтетичні рахунки для обліку заробітної плати та запропоновано субрахунки з більш детальною структурою відображення елементів заробітної плати. Розглянуто реєстри бухгалтерського обліку з обліку оплати праці та запропоновані шляхи їх удосконалення.

**Ключові слова:** оплата праці, заробітна плата, облік оплати праці, рахунки, реєстри аналітичного та синтетичного обліку.

### Шепель И.В. ПУТИ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕТА ОПЛАТЫ ТРУДА НА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

В статье исследовано состояние организации учета заработной платы на сельскохозяйственном предприятии. Представлены действующие синтетические счета для учета заработной платы и предложены субсчета с более подробной структурой отражения элементов заработной платы. Рассмотрены регистры бухгалтерского учета по учету оплаты труда и предложены предложения по их усовершенствованию.

**Ключевые слова:** оплата труда, заработная плата, учет оплаты труда, счета, регистры аналитического и синтетического учета.

### Shepel I.V. THE WAYS TO IMPROVE THE ACCOUNTING ORGANIZATION OF THE PAYMENT OF LABOUR AT THE AGRICULTURAL ENTERPRISES

The article deals with a problem of researching of the accounting organization of the payroll payments at the agricultural enterprises. Showed the most active synthetic accounts for payroll payments and offered subaccounts with the detailed structure of wages. Described the registers of the accounting of the payment of labour and offered the ways to improve them.

**Keywords:** payment of labour, wage, account of wages, accounts, registers of the analytical and synthetic accounting.

**Постановка проблеми.** У рамках європейської інтеграції сучасна політика держави спрямована на ефективність функціонування та розвиток суб'єктів господарювання, забезпечення формування відповідних індивідуальних і колективних стимулів, основною формою яких є оплата праці різних категорій персоналу. Заробітна плата є найважливішим засобом підвищення зацікавленості працюючих у результатах своєї праці, її продуктивності, збільшення обсягів виробленої продукції, поліпшення її якості та асортименту. Витрати на оплату праці є однією із складових вартості готової продукції. Заробітна плата як головне джерело доходів населення є визначальним фактором формування соціальної справедливості у суспільстві, платоспроможності, що у свою чергу безпосередньо впливає на економічну активність у реальному секторі народногосподарського комплексу країни. За роки

незалежності так і не були створені умови для суттєвого поліпшення рівня життя народу, хоча держава намагається збільшувати розмір мінімальної заробітної плати та рівень прожиткового мінімуму. Така ситуація вимагає принципово інших підходів до регулювання процесів оплати праці і, зокрема, впровадження заходів щодо вдосконалення обліку оплати праці працівників. І в цьому аспекті матеріальна винагорода за працю є найважливішим стимулом з метою створення ефективної системи розрахунків.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Оплата праці та її облікове забезпечення завжди знаходяться у центрі уваги вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, проблеми обліку оплати праці досліджувалися вченими Ф. Бутинцем, Н. Малюгою, В. Жуком, М. Дем'яненком, П. Саблуком, М. Огійчуком, В. Сошко, В. Лінником, В. Коцупатрим, Н. Правдюк та ін.